

Om stavning og staveundervisning

Ord25

22. september 2025

Holger Juul, ph.d.

*lektor ved uddannelsen i audiologopædi
leder af Center for Læseforskning*

KØBENHAVNS UNIVERSITET



Luk venligst dit Ord25-program, din computer og din telefon
(mhp. kortvarigt eksperiment)



- Stav de tre navne efter hukommelsen.
- Diskuter derefter med din skuldermakker hvad I er helt sikre på, og hvad I kan være i tvivl om.

Facitlisten

- Mattias Tesfaye
- Hugh Catts
- Eva Theilgaard Brink

Det ortografiske skelet

- Mattias Tesfaye
- Hugh Catts
- Eva Theilgaard Brink
 - Det forudsigelige/næsten sikre
 - vs. det ikke-helt-forudsigelige/mindre sikre
 - vs. det helt undtagelsesvis
- Navne er den største ordklasse – og med pædagogiske muligheder
 - 100.000 personnavne i Danmark - og flere hundredetusind stednavne
 - vs. godt 200.000 opslagsord i Ordbog over det Danske Sprog

C eller K?

Carsten

Karsten

Carl

Karl

Casper

Kasper

C eller K?

Carsten	17523	Karsten	8658
Carl	9625	Karl	8514
Casper	11597	Kasper	19658

<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/navne/hvor-mange-hedder>

Et fornavn og to efternavne. Hvilken form er hyppigst?

Matthias
Juul
Aagaard

Mathias
Juhl
Ågård

Mattias
Juel
Aagård

Matias
Jul
Ågaard

Et fornavn og to efternavne. Hvilken form er hyppigst?

Matthias	871	Mathias	22783	Mattias	556	Matias	1497
Juul	3879	Juhl	3622	Juel	707	Jul	258
Aagaard	3660	Ågård	32	Aagård	9	Ågaard	12

<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/navne/hvor-mange-hedder>

Statistisk indlæring

- Viden om stavemåder kommer i høj grad fra statistisk indlæring – som kan hjælpes på vej gennem undervisning.
- Statistik for særskilte dele af ordforrådet
 - Navne har til dels deres eget system hvor c for k-lyd er mere sandsynligt end ellers.
- Integration of Multiple Patterns

Statistical Learning in Word Reading and Spelling across Languages and Writing Systems

Rebecca Treiman & Brett Kessler

To cite this article: Rebecca Treiman & Brett Kessler (2021): Statistical Learning in Word Reading and Spelling across Languages and Writing Systems, Scientific Studies of Reading, DOI: [10.1080/10888438.2021.1920951](https://doi.org/10.1080/10888438.2021.1920951)

Hen3ry

- Tom Lehrer 1928-2025
- Sange om stavemønstre:
 - S-N (Snore, Sniff and Sneeze)
 - Silent E
 - L-Y
 - O-U
 - N Apostrophe T
- @Iberte?
- Familien Featherstonehaugh
- Navne er en tit en god anledning til at tale om stavemåder og rummer, tror jeg, et pædagogisk potentiale.



Overblik

- Namedropping
- **Hvad vil det sige og ku stau?**
- Er det stadi vekdit?
- Læsning og stavning
- Effekter af staveundervisning
- Fremgangsmåder i staveundervisning
- Den nye retskrivningsordbog (måske)

Hvad vil det sige og ku stau?

Stavning er:

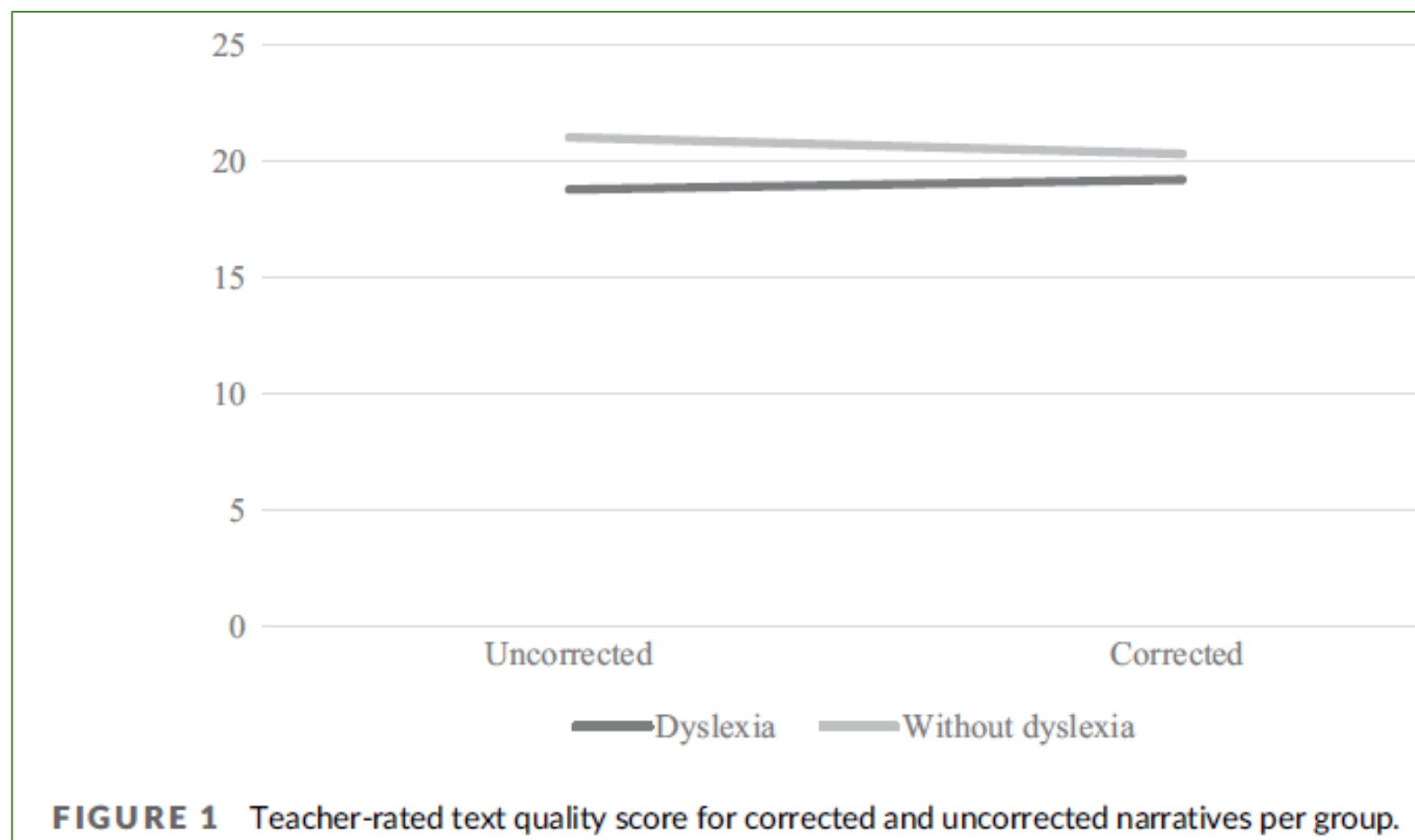
- En akademisk grundfærdighed
 - Ikke blot en korrekturfærdighed
 - For at skrive "og ku stau" skal man have betydelige stavefærdigheder
 - Korrekt stavning vs. færdigheder i at repræsentere ord og udsagn på skrift
- Viden om bogstavfølger
 - aka **ortografisk viden**
 - Tegner vi ordbilleder? Nej vel?
- En synlig færdighed
 - Sværere at skjule usikker stavning end usikker læsning

Er det stadi vekdit?

- I den digitale tidsalder er der muligheder for at kompensere for (og skjule) stavevanskeligheder
 - Stavekontrol, grammatikkontrol, ordforslag, højtlæsefunktion,
 - Dikterefunktion, kunstig intelligens ...
 - Så er det vigtigt længere?
- Tekster kan kommunikere fint på trods af formelle fejl.
 - Det betyder p.d.a.s. ikke at stavning slet ikke er vigtigt,
 - men noget er vigtigere end andet.
- Min ordblinde ven kan ikke engelsk
 - Umiddelbar adgang til at kommunikere, både mundtligt og skriftligt, er nu engang en fordel.

Stave- og tegnsætningsfejl har sammenhæng med tekstkvalitet

- Risiko for at en tekst nedvurderes alene på grund af formelle fejl?



Hollandske elever i
8. klasse.
Bazen m.fl. 2024

At få del i skriftsprogets udtryksfuldhed

- *Din aftale træder i kræft 1. oktober ...*



Det kan for de fleste lade sig gøre at blive bedre til at læse og stave

- Jævnfør musikalitet:
 - Helt tonedøve er der vist ikke mange der er, men det bliver ikke bedre hvis man aldrig deltager i musikalske aktiviteter.
- En anden analogi:
 - GPS kan hjælpe med at finde vej – men kan også føre til at man bliver dårlig til at finde vej på egen hånd ...
- At være ordblind er ikke det samme som at være total analfabet.
- Ordblindetestens cutoff bliver gradvis højere fra 3. til 9. klasse ...

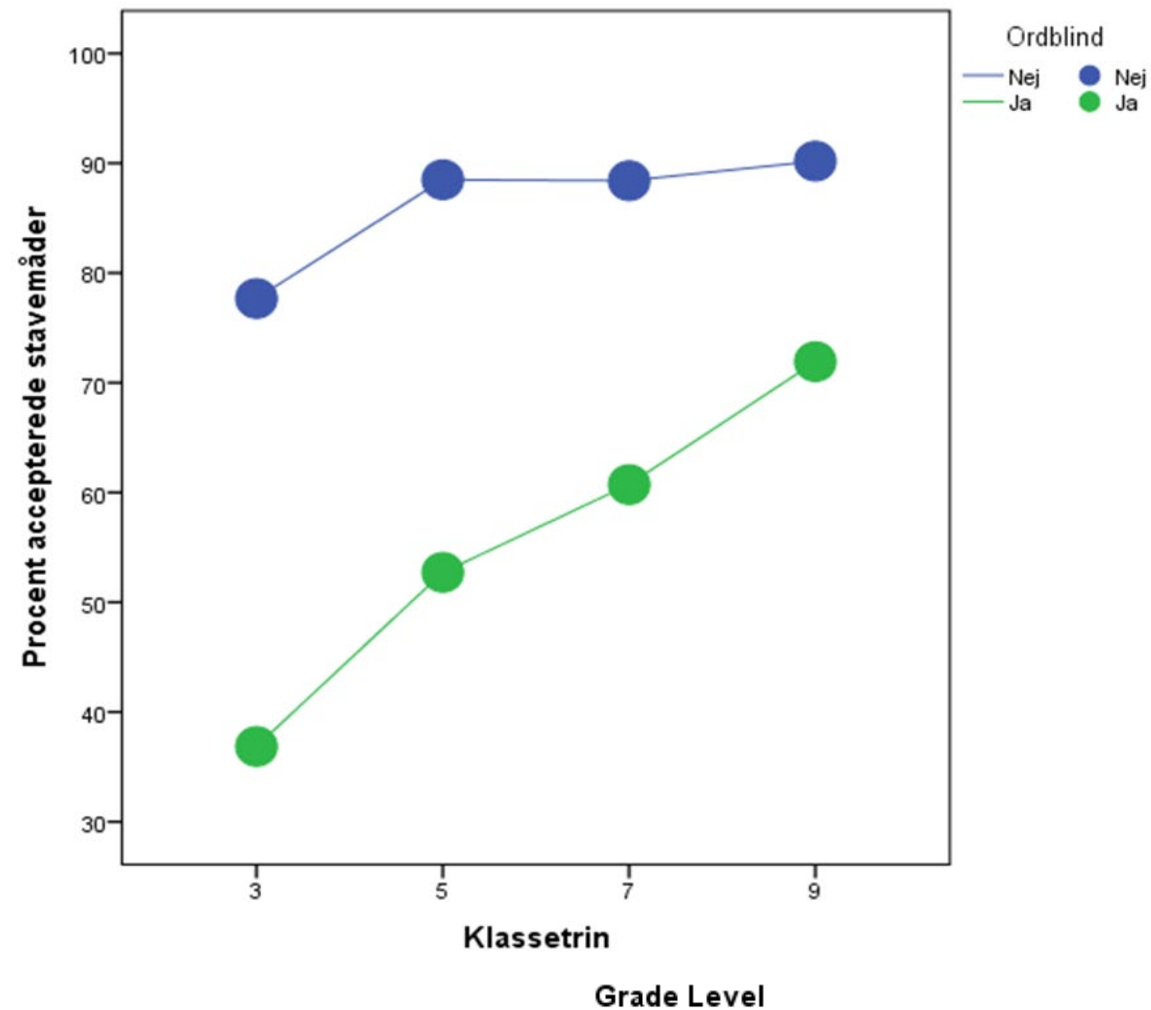
Nonsensordsstavning i 3.-9. klasse

	3 lyde	4 lyde	5 lyd	6 lyde
Simple	mib	råle	jupet	getise
Komplekse	<u>s</u> vo	val <u>f</u>	<u>f</u> nose	bok <u>s</u> le

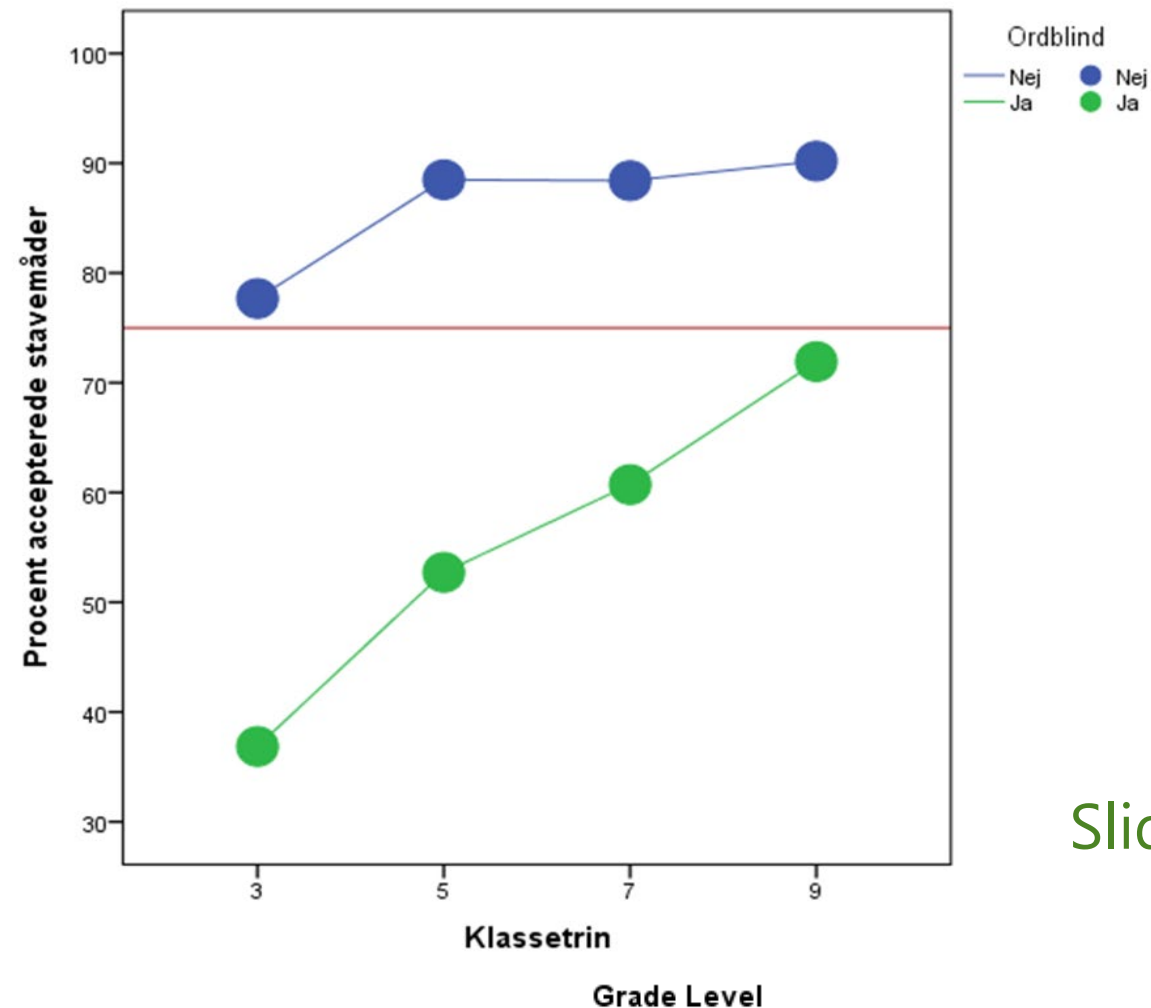
- 30 nonsensord (14 simple og 16 komplekse)

Samlet score for nonsensordene

Ordblinde vs. Ikke-ordblinde fra 3-5-7-9 klasse

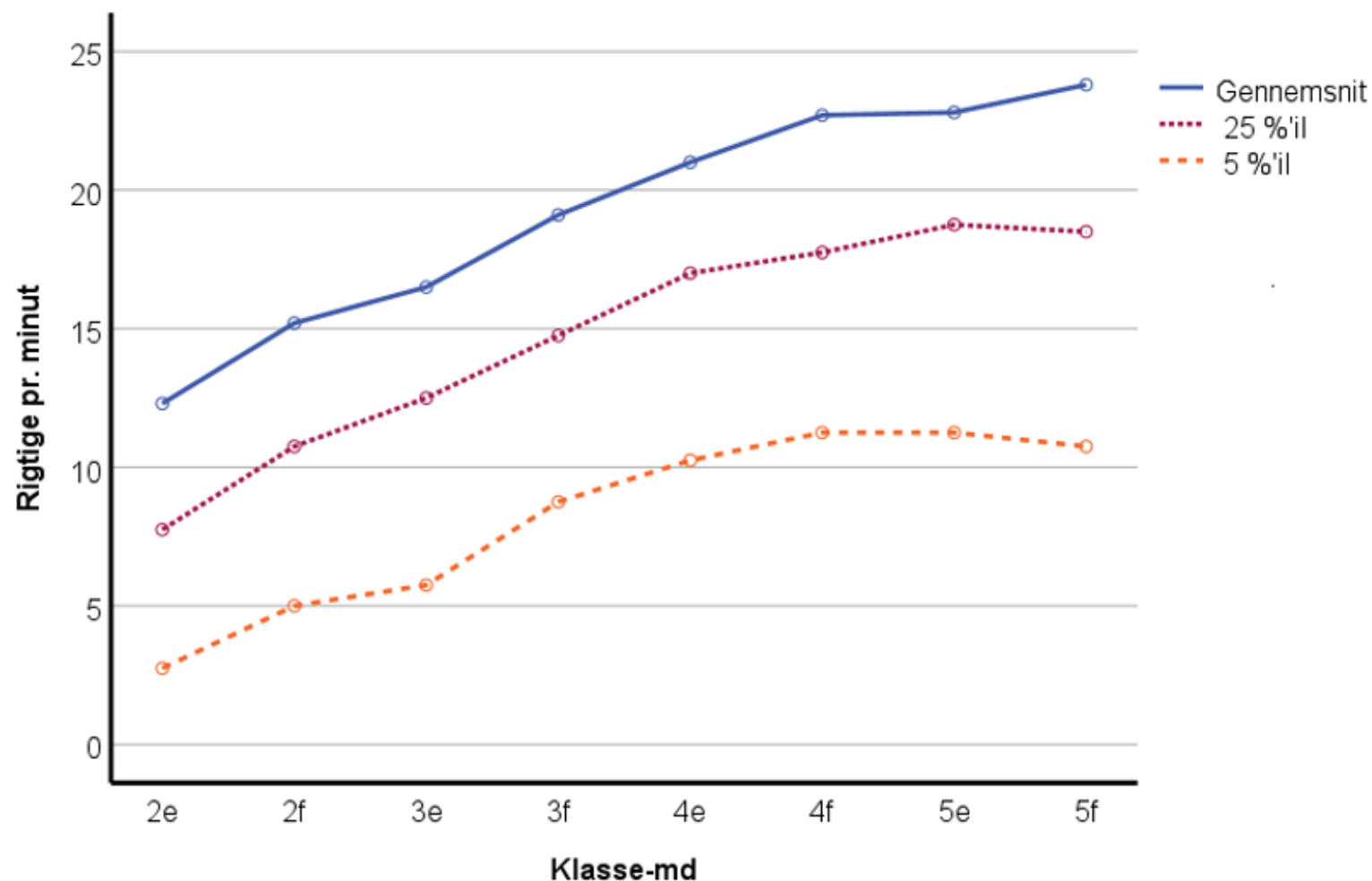


Samlet score for nonsensordene Ordblinde vs. Ikke-ordblinde fra 3-5-7-9 klasse



Slides fra Ord18-konferencen!

Udfladning i ordlæsning?



Normdata fra *Ordlæseprøve 2* (Møller & Juul, 2019), 2. kl. efterår til 5. klasse forår

Følges vanskeligheder med læsning og stavning ad?
Eller kan man have vanskeligheder på kun det ene område?

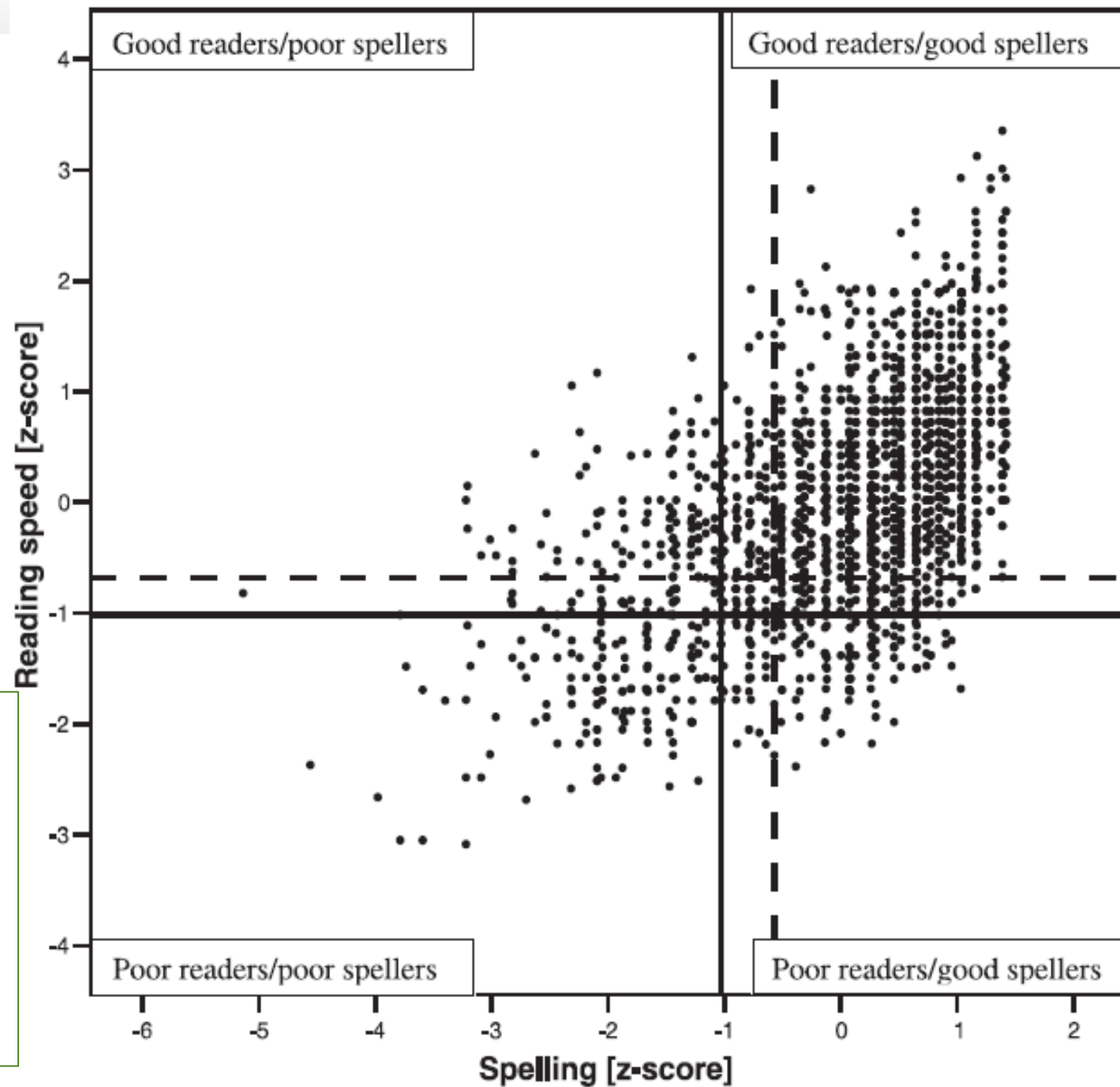
- Spørgsmålet er vigtigt for undervisning.
- Kort summetid – hvad er jeres erfaring?

Læsning og Stavning

Double Dissociation Between Reading and Spelling Deficits

Kristina Moll
University of Salzburg

Karin Landerl
University of Tuebingen



Nyere amerikansk studie: Læsning og stavning korrelerer 0,96

Table 2 Correlations for individual measures

Variable	1	2	3	4
1. Reading recognition	1.00			
2. Timed oral reading of single words	0.87	1.00		
3. Spelling production	0.84	0.86	1.00	
4. Spelling recognition	0.74	0.75	0.79	1.00

	Reading	Spelling
Spelling	0.96	
Working memory	0.67	0.65
RAN	0.55	0.55
Phonemic awareness	0.83	0.82
Arithmetic	0.58	0.58
Vocabulary	0.64	0.56

On the relationship between word reading ability and spelling ability

Rebecca Treiman¹ · Jacqueline Hulslander² · Erik G. Willcutt² · Bruce F. Pennington³ · Richard K. Olson²

Accepted: 10 June 2024
© The Author(s) 2024

Spelling recognition

Dansk eksempel

paralele

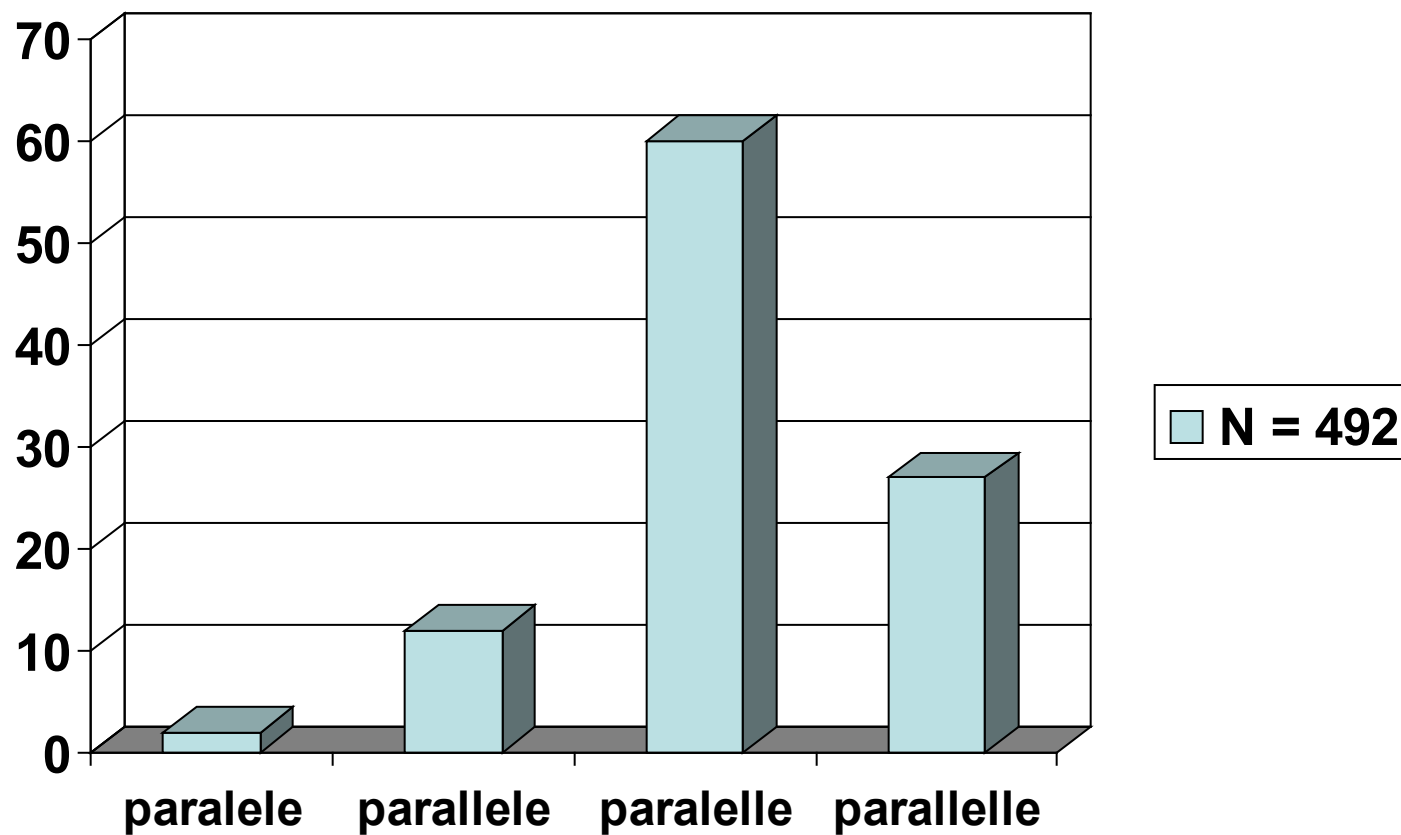
parallele

parallele

parallele

Spelling recognition

Dansk eksempel: Svarfordelinger fra 1. g



alligevel
alene
hallo
halal

Nyere amerikansk studie: Læsning og stavning korrelerer 0,96

- Some have argued that educators and clinicians should distinguish between word reading disability and spelling disability and that some children have one disability but not the other. However, the very high latent-trait correlation between word reading and spelling observed here suggests that true dissociations are rare. **Word reading problems and spelling problems usually go hand in hand, and children with problems in both reading and spelling need instruction and practice in both.**
 - Treiman m.fl. 2024 (referencer udeladt, min fremhævelse)

Staveudvikling -> læseudvikling ? Læseudvikling -> staveudvikling ?

- Ja, der er tegn på sammenhænge på kryds i de første skoleår:
 - [W]e found that students' fall spelling skills predicted not only changes in spring decoding skills, but also spring text comprehension skills
 - [F]all decoding skills play a consistent role in predicting spring writing skills (...) even with the fall writing skill in question controlled.
- Calmar Andersen m.fl. 2018
- Så er staveundervisning også en slags læseundervisning og vice versa?



Effekter af staveundervisning

Table 4 Summary of findings for each research question		
Research questions	<i>k</i>	ES
1) Does formal instruction produce greater spelling gains than no spelling instruction?	25	0.54***
2) Does more formal instruction produce greater spelling gains?	10	0.70**
3) Does formal instruction produce greater spelling gains than spelling is caught approaches?	23	0.43***
7) Does formal spelling instruction enhance students' reading skills?	20	0.44***
Word reading	16	0.40*
Reading fluency	4	0.36
Reading comprehension	5	0.66***

Does spelling instruction make students better spellers, readers, and writers? A meta-analytic review

Steve Graham • Tanya Santangelo

Fremgangsmåder:

Spelling is caught vs. Spelling is taught

- Lærer man om stavemåder ved at læse selv og ved at skrive?
 - Ja, bestemt.
- Er det den mest effektive måde?
 - Nej, bestemt ikke.
- At danne broer fra tale til skrift, via
 - Enkeltord
 - Morfemer, lydfølger
 - Enkeltlyde
- Ved direkte undervisning faciliterer man at regelmæssigheder opdages og udnyttes.

bandage

bagage

apanage

garage

lækage

massage

fustage

loge

rouge

Fremgangsmåder :

Implicitte vs. eksplicitte stavereregler

- Eksplicit formulering af regel: "sj-lyd staves med g efter lang vokal"?
- Eller implicit: Arbejde med ord der eksemplificerer en regel.
- Analogi: Knive, gafler og skeer i hver sin skuffeafdeling
- Hollandsk studie
 - *taart***t**, *taarten* vs. *baard***d**, *baarden*
 - En implicit og en eksplicit gruppe gik begge frem ift. kontrolgruppe.
 - Den eksplicitte mest, men ikke signifikant mere.

To Show or Tell: Improving the Spelling of Rule-Based Words with Explicit or Implicit Practice

Madelon van den Boer & Elise H. de Bree

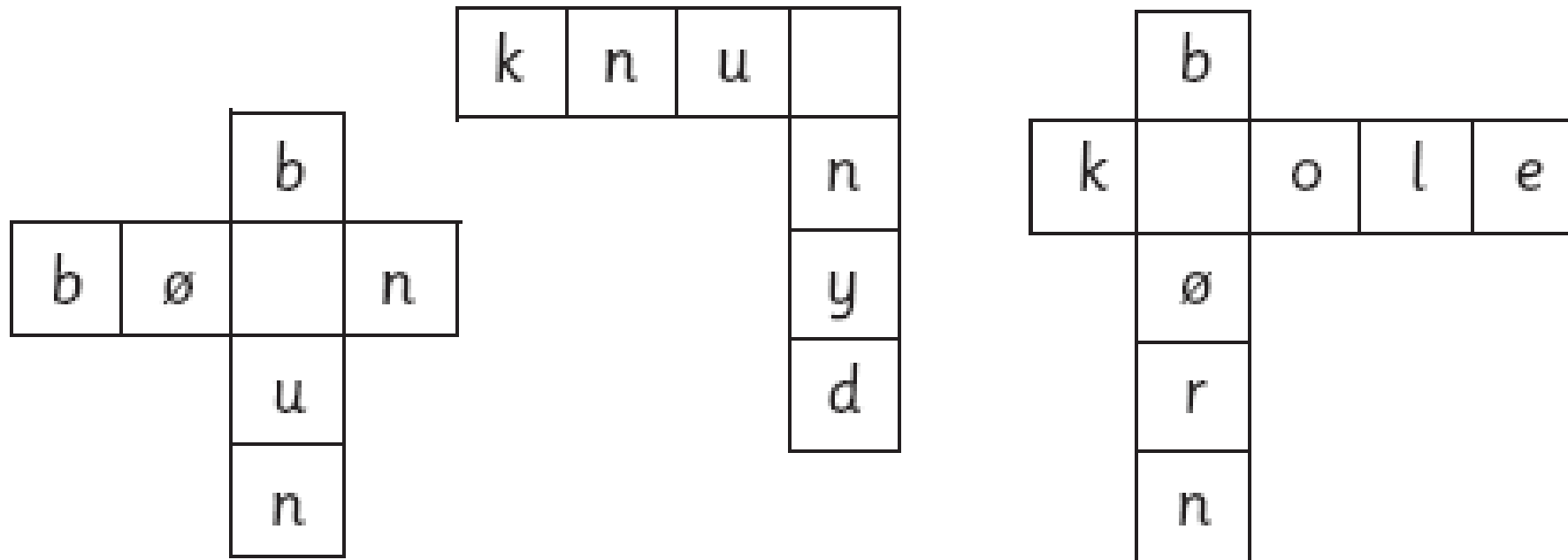
To cite this article: Madelon van den Boer & Elise H. de Bree (2024) To Show or Tell: Improving the Spelling of Rule-Based Words with Explicit or Implicit Practice, Scientific Studies of Reading, 28:3, 303-320, DOI: [10.1080/10888438.2023.2283636](https://doi.org/10.1080/10888438.2023.2283636)

At styre elevers/kursisters opmærksomhed

4

Mini-kryds

Hvad passer både lodret og vandret? Skriv j eller s eller r.



Doolexia

- 4.-8. klassetrin
- Effekt på stavning af at øve sig i godt og vel et kvarter ekstra om dagen ved at løse opgaver fra computerprogrammet Doolexia – hele ugen rundt i 16 uger.
 - Sammenligningsgruppen øvede sig ikke mere end ellers.
 - Programmet/Firmaet bag lykkedes med at motivere i hvert fald nogle elever.
 - Min fortolkning: Det kan give resultater at lave øvelser.
- Effektstørrelse 0,52 når man så bort fra kontrolgruppe deltagere der gik tilbage fra før- til eftertesten.
- Indholdet af programmet er ikke beskrevet så detaljeret,
 - bl.a. uklart hvor meget ord der indgik i staveprøven fyldte.

Beuchert m.fl.
(2024).
*Evaluering af
Doolexia*. Kbh.:
VIVE

Danske mellemtrinselever med lettere kodnings-vanskeligheder

	Skriftens kode ift. kontrol	Flydende læsning ift. kontrol
Læsning. Lyd	0,10	0,31
Læsning. Betydning	0,21	0,07
Stavning. Lyd	0,25	-0,17
Stavning. Betydning	0,40 ***	0,06
Onlineprøver. Z-score-snit	0,29 *	0,00

	Øvrige elever	Skriftens kode Prætest	Skriftens kode Posttest
Korrekt stavet	42%	3%	17%
Lydbevarende stavet	65%	7%	43%
u-	90%	74%	80%
-tro-	76%	29%	57%
-lig-	54%	10%	40%
-t	85%	65%	77%

Tabel 9. Stavning af ordet utroligt. Fokuselever i Skriftens kode-gruppen vs. øvrige elever.

- 3.-4. klassetrin
- 4 lektioner om ugen
- i 12 uger
- del af den alm. undervisning

Juul, Engmose og Buch (2025).
 Afprøvning af undervisning for
 mellemtrinselever med lettere
 afkodnings- og stavevanskeligheder.
*Studier i læreruddannelse og -
 profession, 10(1), s. 39-63.*

Retskrivningsordbogen – 5. udgave 2024 (RO5)

- rohist.dsn.dk:
 - 2001: kastanie/kastanje > kastanje;
 - 2012: gymnasium > gymnasium/gymnasie
- 2024: med det vons > med det vons/vuns
 - onkel > unkel? ost > ust? Eller ånkel? åst?
- 1986: lådden > lodden –
 - rådden > rodden?
 - råd > rod??
- DSN's bekendtgørelse siger at man skal følge de gode og sikre sprogbrugere
- 2024, uændret: kan**y**le, molek**y**le, kalk**u**le, vestib**u**le
- 2024: papaja > papay**a**, odør > odør/ode**u**r

Mente du ...?

Ingen hjælp i den digitale ordbog (ro.dsn.dk)

Retskrivningsordbogen

Ordbogen er den gældende Retskrivningsordbog fra 2024.

Du søger i: ☒ Ordbog a–å ☐ Retskrivningsregler

Der blev ikke fundet nogen resultater for din søgning.

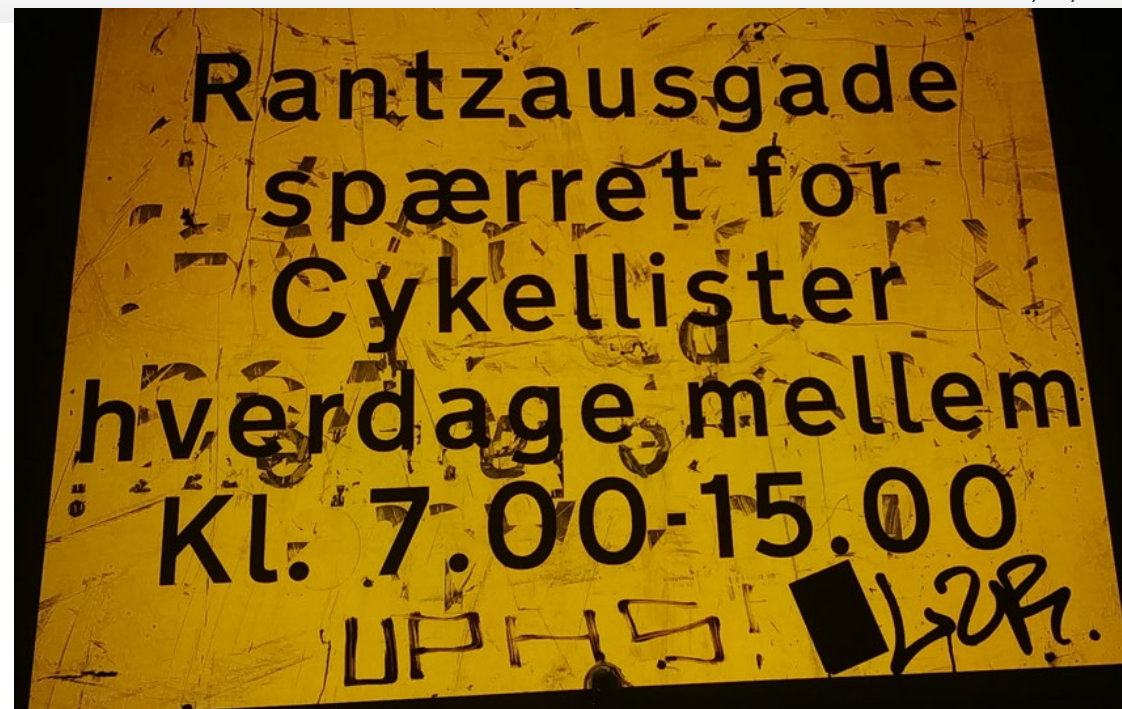
Retskrivningsordbogen

Ordbogen er den gældende Retskrivningsordbog fra 2024.

Du søger i: ☒ Ordbog a–å ☐ Retskrivningsregler

Der blev ikke fundet nogen resultater for din søgning.

Tak for nu



Ræfrangså

- Bazen m.fl. 2024 Presentation matters: Surface text features and text quality in written narratives of Dutch high school students with and without dyslexia. *Dyslexia* 30(4).
- Beuchert m.fl. 2024. *Evaluering af Doolexia*. Kbh.: VIVE.
- Calmar Andersen m.fl. 2018. How Reading and Writing Support Each Other Across a School Year in Primary School Children, *Contemporary Educational Psychology*
- Eggert, B. 2013. Carl eller Karl? Stavevarianter i dansk fornavnemode.
- Furnes m.fl. 2023. The stability and developmental interplay of word reading and spelling: a cross-linguistic longitudinal study from kindergarten to grade 4. *Reading & Writing*, 37.
- Graham & Santangelo 2014. Does spelling instruction make students better spellers, readers, and writers? A meta-analytic review. *Reading and Writing*, 27(9).
- Juul, H. (under udg.). Anmeldelse af RO5. *LexicoNordica* 32.
- Juul, Engmose & Buch 2025. Afprøvning af undervisning for mellemtrinselever med lettere afkodnings- og stavevanskeligheder. *Studier i læreruddannelse og -profession*, 10(1), s. 39-63
- Juul & Petersen 2017. Length effects in pseudo-word spelling: Stronger in dyslexic than in non-dyslexic students. *Annals of Dyslexia*, 67(3), 369-382.
- Moll & Landerl 2009. Double Dissociation Between Reading and Spelling Deficits. *Scientific Studies of Reading*, 13(5)
- Treiman m.fl. 2025. On the relationship between word reading ability and spelling ability. *Reading & Writing*, 38(6), 1509–1531.
- Treiman & Kessler 2022. Statistical Learning in Word Reading and Spelling across Languages and Writing Systems. *Scientific Studies of Reading*, 26(2)
- van den Boer & de Bree 2024. To Show or Tell: Improving the Spelling of Rule-Based Words with Explicit or Implicit Practice. *Scientific Studies of Reading*, 28:3, 303-320